

דין יין שנגע בו מחלל שבת

[דינו של מחלל שבת בפרהסיא בזמן הזה]

תוכן עניינים

- 1 פתיחה.....
- 1 הסיבות לאיסור סתם יינם.....
- 2 מחלל שבת בפרהסיא לעניין דין יין נסך.....
- 2 התנאים השונים בין הפוסקים, להגדרת יהודי כ"מחלל שבת בפרהסיא".....

פתיחה

המנהג הוא שלא לשתות יין מבקבוק יין שנפתחונמזג על ידי אדם שאינו שומר תורה ומצוות. כתוצאה מכך, פעמים רבות נוצר מצבים מביכים, אשר עלולים לגרום למתח ועלבון, במקרה של הימנעות משתיית היין. על כן עלינו לברר, האם מי שמחלל שבת בזמן הזה, דינו כגוי לעניין איסור שתיית היין שנגע בו?

הסיבות לאיסור סתם יינם

חז"ל למדו במסכת עבודה זרה (כט, ב), שייין של גוי, שניסכו אותו כקורבן לעבודה זרה, נאסר בשתייה ובהנאה כל שהיא. זאת מכוח הפסוק האומר זאת

דברים פרק לב פסוק לח
 אֲשֶׁר חִלַּב זָבַחִימוּ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵינִי נִסְיָכָם יִקּוּמוּ וַיַּעֲזְרָכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה

כמו כן, חז"ל גזרו שכל סתם יין, שהגיע אלינו מגוי, אף שלא ידוע לנו במפורש אם ניסכו אותו לעבודה זרה, הרי הוא אסור

מסכת עבודה זרה דף לא עמוד א
 סתם יינם - אסור בהנאה

לפי דברי הגמרא האלו, "סתם יינם" של גוי, אסור, משום החשש שמא ניסכו אותו כבר לעבודה זרה.

אולם מצינו בגמרא במקום אחר, טעם אחר, לפיו יש לאסור "סתם יינם", והוא לא משום החשש שמא ניסכו את היין לעבודה זרה, אלא מפני שחז"ל לא רצו שתיווצר קרבה גדולה בין הגויים ליהודים. אם תיווצר קרבה גדולה שכזו, יש חשש שיהודים יתחתנו עם בנותיהן של הגויים ("חשש חתנות"), ויתבוללו. על כן, ראו צורך לגדור גדר, ולאסור כל יין שהגיע מן הגויים, כדי להפריד את הקרבה הזו.

מסכת שבת דף יז עמוד ב
 ועל יינן משום בנותיהן

כתב דניאל קינד. הדברים מבוססים על פי הספר "רעד כמוך" של הרב אברהם וסרמן
נמצא למסקנה, שגזרו על כל יין של גוי, לאסור אותו בשתייה והנאה, מפני 2 סיבות:

א.

ב.

מחלל שבת בפרהסיא לעניין דין יין נסך

הראשון שדיבר על כך, ש"מחלל שבת בפרהסיא", דינו לאסור שנגע בו, כדין יין נסך, היה בעל הלכות גדולות

ספר הלכות גדולות סימן ס - הלכות שחיטת חולין
ומשומד לעבודה זרה ולחלל שבתות בפרהסיא עושה יין נסך

באיזו תקופה חי בעל הלכות גדולות?

ספר הלכות גדולות הוא אחד מספרי הפסיקה הראשונים בישראל, וספר הפסיקה החשוב ביותר מתקופת הגאונים.
הוא חובר בידי ר' שמעון קיירא, אחד מגאוני בבל, והיה נפוץ כבר בתקופת הראשונים בגירסאות שונות ומגוונות.

מי חיבר את ספר "הלכות גדולות"? באיזו תקופה חי המחבר? _____

■ פסיקת ההלכה (מומר = יהודי שאינו שומר תורה ומצוות):

שולחן ערוך יורה דעה הלכות יין נסך סימן קכד סעיף ח
מומר, אף על פי שהוא מהול, עושה יין נסך במגעו

התנאים השונים בין הפוסקים, להגדרת יהודי כ"מחלל שבת בפרהסיא"

א) סוג המלאכה:

לדעת הרב יצחק ב"ר אבא מארי ("בעל העיטור") - יהודי נחשב כ"מחלל שבת בפרהסיא", רק אם הוא חילל שבת ע"י עבודה בקרקע

שו"ת תשב"ץ חלק ג סימן מג:
ומחלל שבתות ליתא אלא בעבודת קרקעות

ב) ידיעת חומרת האיסור:

ע"פ המהרש"ם, רק מי שחילל שבת (והתמלאו 3 התנאים הבאים, מוגדר כך):

1. במלאכה מן התורה (מדאורייתא)
2. היה מודע לחומרת מעשיו
3. ידע שגם הרואים אותו, מודעים למלאכה האסורה שהוא עושה (ולא התבייש בכך)

חלק מתשובתו: שו"ת מהרש"ם חלק א סימן קכא

...ומכל שכן שלא נעשה מומר בפרהסיא, דאפילו אם חילל שבת בשל תורה, שמא היה בשגגה ואומר מותר וכדומה,
או שסבור שהעשרה הרואים אין יודעים שהוא אסור מה"ת (מן התורה), ולא מקרי פרהסיא

ג) עדון בבית דין:

הרב יהודה בן ישראל למשפחת אסאד, אשר היה נחשב כפוסק הדור בהונגריה לאחר פטירת החתם סופר, כתב שמי שלא העידו עליו בפניו, ובפני בית דין, על כך שהוא חילל שבת, ויש עליו רק שמועות שהוא חילל שבת - אינו מוגדר כ"מחלל שבת בפרהסיא". דין זה נלמד מפסולי עדות, שיש צורך שבית הדין יכריז עליהם כפסולים, כדי שבאמת יהיו כך.

כתב דניאל קינד. הדברים מבוססים על פי הספר "רעך כמוך" של הרב אברהם וסרמן

שו"ת יהודה יעלה (אסאד) חלק א - יורה דעה סימן נ
ולפסול אותו לעדות ולשבועה בעיני דוקא להעיד בפניו גם בפני ב"ד (בית דין) כמ"ש (כמו שכתב) ש"ך (שפתי
כהן - נושא כלים על השולחן ערוך) בח"מ (בחושן משפט) סוף סי' (סימן) ל"ח

ד) **בפני עשרה:**

מהר"י אסאד הוסיף (בשם המהרי"ק), שאדם נחשב כ"מחלל שבת בפרהסיא", דווקא אם הוא חילל שבת בפני עשרה
ישראלים, או שהדבר עומד להתפרסם בפני עשרה.

שו"ת יהודה יעלה (אסאד) חלק א - יורה דעה סימן נ
דוקא מחלל שבת בפרהסיא בע"י והיינו בפני עשרה מישראל ועושה כן פעמים כדאיתא בכתובות דף ז' ע"ב או
דהדבר מפורסם וידוע לו שיתפרסם כמ"ש בתשו' (בתשובת) מהרי"ק שורש ק"י

ה) **בפני הנשיא:**

בספר "תורת חיים" העלה ש"מחלל שבת בפרהסיא", מוגדר כן רק באדם שמעיז לחלל שבת בפני הנשיא, ואינו
מתבייש בכך

פירוש חברותא על הגמרא במסכת עירובין דף סט עמוד א
ההוא גברא דנפק שהיה נוהג לצאת בשבת לרשות הרבים, [והיה רגיל בכך - ריטב"א] בחומרתא דמדושא,
קשר של בושם ממניי הבשמים, ומשאוי הוא, ואינו תכשיט אדם שיהיה מותר לצאת בו.
כיון דחזייה ההוא גברא לרבי יהודה נשיאה - כסייה. משראה לרבי יהודה הנשיא, כיסהו.
אמר רבי יהודה נשיאה: כיון שכיסהו בראותו אותי, הרי אינו נחשב כמחלל שבת בפרהסיא.

תורת חיים מסכת עירובין דף סט עמוד א
דכיון דכסייה מיהא לפני הנשיא מחלל שבת בצנעה קרינן ליה

בדומה לכך, פסק המהרש"ם, שאם אדם נמנע מלחלל שבת בפני רב גדול, מפני הבושה, אינו בכלל "מחלל שבת בפרסהיא"
הנחשב כ"מומר לכל התורה כולה"

שו"ת מהרש"ם חלק א סימן קכא
במחלל ש"ק (שבת קודש) בפרהסיא, אם בפני אדם גדול הישראל הוא נשמר מלחלל, אינו בכלל מחלל בפרהסיא

■ להלכה, כן פסק המשנה ברורה, שאדם שמתבייש מלחלל שבת בפני אדם גדול בתורה, אינו נחשב כ"מחלל שבת בפרהסיא"

משנה ברורה סימן שפה ס"ק (סעיף קטן) ו:
אלא בצנעה - ואם מתבייש לעשות זה בפני אדם גדול אף שעושה דבר זה בפני כמה אנשים גם זה לצנעה יחשב

■ **הבחנה בין יחיד שמחלל שבת לבין ציבור שלם שמחלל שבת (רח"ל):**

בדורות הקודמים, רוב היהודים המכריע שמר שבת, ומי שלא שמר שבת, ראה את עצמו כגוי. לעומת זאת, בדור שלנו, רוב היהודים אינם שומרים שבת, אך זה לא מונע בעדם מלהרגיש כ"יהודים" ומחוברים למסורת ומורשת ישראל.

על כך כתב בשו"ת בנין ציון (סימן כ"ג):

"והנה עד כה דיברנו מעיקר הדין איך לדון מחלל שבת בפרהסיא, אבל לפושעי ישראל שבזמנינו לא ידענא מה אדון בהם אחר שבעוונותינו הרבים פשתה הבהרת לרוב, עד שברובם חילול שבת- נעשה כהיתר. אם לא יש להם דין "אומר מותר", שרק קרוב למזיד הוא.

ויש בהם שמתפללים תפילת שבת ומקדשים קידוש היום, ואח"כ מחללים שבת במלאכות דאורייתא ודרבנן, והרי מחלל שבת נחשב כמומר בלבד, מפני שהכופר בשבת כופר בבריאה ובבורא, וזה מודה על ידי תפילה וקידוש.

ומה גם בבניהם אשר קמו תחתיהן, אשר לא ידעו ולא שמעו דיני שבת, שדומין ממש לצדוקין, דלא נחשבו מומרים אף על פי שמחללין שבת, מפני ש"מעשה אבותיהן בידיהם", והם כ"תינוק שנשבה" לבין עובדי כוכבים, כמבואר (סימן שפ"ה).

(הערה: הבנין ציון כתב שתשובה זו היא: "תשובה להלכה ולא למעשה").

■ **מסקנה:**

לפי זה, רק חילוני שאינו מוכן לעשות כלל קידוש בשבת, יוגדר כמחלל שבת בפרהסיא וכמומר לכל התורה כולה. אך חילוני שהולך לבית כנסת לתפילת ערבית ואומר "ויכולו" (ובכך הוא מודה בבריאת העולם), או שלחילופין הוא עושה קידוש בביתו, לא יוגדר כמומר לכל התורה כולה¹. זאת, אף אם אח"כ הוא יחלל שבת.

ע"פ מה שלמדנו, כתוב 5 טעמים, מדוע חילוני בימינו יכול להיות שלא להיות מוגדר כ"מחלל שבת בפרהסיא":

■ **מספר דברים נוספים לסיום:**

- א. יש להקל בחילוני המחלל שבת, בגלל שע"פ הראשונים עיקר גזירת "סתם יינם" הוא מפני חשש למצב של חתונה עם הגוי, וביהודי אין חשש שכזה.
- ב. ע"פ דברינו לעיל, יש תנאים רבים שצריכים להתמלא כדי שאדם יוגדר כמחלל שבת בפרהסיא. על כן, ניתן לומר שרוב האנשים החילונים המגישים לנו יין כיום, אינם בכלל מחללי שבת בפרהסיא.
- ג. רוב היינות שלנו הם מפוסטרים, כלומר מבושלים, שלדעת אחרונים רבים כלל לא נגזרו בגזירה מתחילה, ואין הם בכלל איסור ההנאה.
- ד. עם זאת, יש להעיר לסיום שהמדקדקים נהגו להקפיד ולא לשתות יין שנגע בו מחלל שבת בפרהסיא, אך יש להתיר במצב שהדבר יגרום לאי נעימות מפני כבוד הבריות ודרכי שלום. לכן בכל מקרה יש לנהוג בחכמה.

¹ רבי עקיבא איגר זצ"ל, חידש לומר שניתן לצאת ידי חובת קידוש מדאורייתא באמירת "שבת שלום". זאת משום, שבכך האדם מכיר בקדושת השבת. לפי זה, ייתכן שיהודי חילוני שנוהג לומר "שבת שלום", לא יוגדר כמומר לכל התורה כולה.